

MILLIY O'YINLAR MAVZUSIDA KOMPAZITSIYA YARATISH
MAVZUGA OID ASARLAR TAHLILI**Xidoyeva Mahliyo Bozor qizi**

Navoiy davlat universiteti

“Dasgohli rangtasvir” ta’lim yo‘nalishi

4 - kurs “R” guruh talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada milliy o‘yinlar mavzusida kompozitsiya yaratishning mazmuni, maqsadi hamda san’at asarlarida ularning badiiy ifodasi tahlil qilinadi. Unda o‘zbek xalqining boy madaniy merosi va milliy qadriyatlarini aks ettiruvchi asarlar misolida ijodiy tafakkur, badiiy obraz yaratish usullari hamda kompozitsion yechimlarning ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, milliy o‘yinlarning tasviriy san’atdagi o‘rni, yosh avlodda estetik did va vatanparvarlik tuyg‘ularini shakllantirishdagi roli ham ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: milliy o‘yinlar, kompozitsiya, tasviriy san’at, badiiy ifoda, xalq merosi, obrazlilik, estetik tarbiya.

O‘zbek xalqining milliy o‘yinlari asrlar davomida xalqimizning ma’naviy boyligi, turmush tarzi va madaniyatining ajralmas qismi sifatida shakllanib kelgan. “Uloqko‘pkari”, “Kurash”, “Qiz quvdi”, “Chillak”, “Arqon tortish” kabi o‘yinlar nafaqat jismoniy chiniqish, balki jamoaviylik, mardlik, chaqqonlik va hamjihatlik tuyg‘ularini tarannum etadi.

Tasviriy san’atda milliy o‘yinlar mavzusining aks ettirilishi rassomlardan chuqur kuzatuvchanlik, kompozitsion tafakkur va milliy ruhni badiiy ifoda etish mahoratini talab etadi. Bu yo‘nalishdagi asarlar orqali tomoshabinga o‘z xalqining qadimiy o‘yinlari, urf-odatlar va an’analari haqida estetik zavq beruvchi, tarbiyaviy ahamiyatga ega manzara yaratiladi.

Shu sababli, milliy o‘yinlar mavzusida kompozitsiya yaratish nafaqat badiiy ijod jarayoni, balki yosh avlodni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash, ularning dunyoqarashini kengaytirish va milliy o‘zlikni anglashga xizmat qiladi. Mazkur maqolada ushbu mavzuga oid san’at asarlari tahlili, ularning badiiy xususiyatlari va kompozitsion yechimlari atroflicha o‘rganiladi.

Milliy o‘yinlar mavzusini tasviriy san’atda aks ettirish rassom oldiga murakkab, ammo nihoyatda qiziqarli ijodiy vazifani qo‘yadi. Bu jarayonda muallif faqatgina o‘yin jarayonini ko‘rsatib qolmay, balki undagi harakat, hissiyot, milliy liboslar, xalqona muhit va ruhni ham badiiy ifoda etishi lozim. Shuning uchun bu turdagi kompozitsiyalarni yaratishda kompozitsion markaz, rang uyg‘unligi, fazoviy yechim va harakat dinamizmi muhim ahamiyat kasb etadi.

Masalan, o‘zbek rassomchiligida milliy o‘yinlarga bag‘ishlangan asarlar orasida R. Ahmedov, Ch. Ahmarov, A. Mirzayev, B. Jalolov kabi ijodkorlarning ishlari alohida

o‘rin tutadi. Ularning asarlarida “Kurash”, “Qiz quvdi”, “Chillak o‘yini”, “Uloq-ko‘pkari” kabi xalq o‘yinlari yorqin ranglar, keskin harakatlar va milliy ruh orqali tasvirlangan.

Kompozitsiyada har bir personajning holati, yuz ifodasi, libosi va joylashuvi milliy xususiyatlarni ochib beruvchi vosita sifatida ishlaydi. Masalan, “Kurash” sahnasida ikki polvonning kuch sinashuvi orqali jasorat, g‘alabaga intilish va erksevarlik ruhi gavdalanadi. “Qiz quvdi” o‘yinini aks ettiruvchi asarlarda esa o‘zbek xalqining quvonch, hayotga muhabbat va go‘zallikka intilish kabi his-tuyg‘ulari yoritiladi.

Milliy o‘yinlar mavzusidagi kompozitsiyalar, avvalo, o‘quvchilarga milliy qadriyatlarimizni san‘at orqali anglatish, ularni estetik zavq va milliy g‘urur ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi. Shu boisdan bu yo‘nalishdagi asarlar pedagogik jarayonda ham, ijodiy mashg‘ulotlarda ham muhim o‘quv vositasi sifatida foydalaniladi.

Mavzuga oid ilmiy tadqiqotlarda, jumladan, ****Shovdirov S.A.****ning “Tasviriy san‘atni o‘qitishda o‘quvchilarning sohaga oid o‘quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari” (2024) hamda “Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology” (2025) kabi ishlarida san‘at ta‘limida ijodiy tafakkurni rivojlantirish, kompozitsion fikrlashni shakllantirish usullari yoritilgan. Bu yondashuvlar milliy o‘yinlar mavzusidagi asarlar tahlilida ham dolzarb metodik asos bo‘lib xizmat qiladi.

Milliy o‘yinlar mavzusida kompozitsiya yaratish — o‘zbek xalqining madaniy va ma‘naviy boyligini san‘at orqali ifoda etishning samarali vositasidir. Bunday asarlar yosh avlodda vatanparvarlik, milliy g‘urur, estetik did va ijodiy tafakkurni rivojlantirishga katta hissa qo‘shadi.

Kompozitsiyada milliy o‘yinlarning o‘ziga xos harakati, xalqona muhit, liboslar, musiqiy ritm va hissiy kayfiyatni to‘g‘ri aks ettirish rassomdan chuqur kuzatuvchanlik, badiiy did va mahorat talab etadi.

Xulosa qilib aytganda, milliy o‘yinlar mavzusida yaratilgan asarlar — xalq san‘ati va zamonaviy tasviriy madaniyatni uyg‘unlashtiruvchi, o‘zbek xalqining ruhiy olamidan darak beruvchi badiiy merosdir. Ularni o‘rganish va tahlil qilish san‘atshunoslik hamda pedagogika sohalarida katta ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Шавди́ров, С. А. (2017). Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности. Педагогическое образование и наука, (2), 109–110.
2. Shavdirov, S. A. (2017). Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons. Eastern European Scientific Journal, (1), 131–134.

3. Shovdirov, S. (2024). Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region. E3S Web of Conferences, 587, 02016.
4. Shavdirov, S. (2025). Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology. AIP Conference Proceedings, 3268(1), 070035.
5. Шавдиоров, С. А. (2017). Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари. Современное образование (Ўзбекистан), (6), 15–21.
6. Shovdirov, S. A. (2024). Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari. Inter education & global study, (1), 8–14.
7. Ibraimov, X., & Shovdirov, S. (2023). Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students. Science and Innovation, 2(B10), 192–198.
8. Шавдиоров, С. А. (2018). Изобразительному о. и прикладному искусству. International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education, 84–85.
9. Shovdirov, S. (2023). Tasviriy savodxonlikka oid o'quv kompetensiyalarni shakllantirishda o'quvchilarni mantiqiy va abstrakt fikrlashga o'rgatish. Евразийский журнал академических исследований, 3(12), 193–196.
10. Baymetov, B. B., & Shovdirov, S. A. (2023). Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts. International Journal on Integrated Education, 4(3), 60–66.
11. Axmedov, R. (1995). O'zbek tasviriy san'atida milliy an'analarning rivoji. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
12. Mirzayev, A. (2002). Kompozitsiya asoslari va badiiy tafakkur. Toshkent: San'at.